

Møte for lukkede dører, Odelstinget 17. mars 1923

Møte for lukkede dører i Odelstinget
den 17. mars 1923 kl. 10.10.

Præsident: Wolden.

Dagsorden:

Meddelelser fra statsraad Klingenberg.

Statsraad Klingenberg: Jeg har antat, at det vilde ha sin interesse i en sak som denne nærmere at begrunde, hvorfor man har anset det paakrævet at fremsætte proposition om ophævelse av hetvinsforbudet, og hvad dens virkninger blir. For at kunne gjøre det tilstrækkelig fyldestgjørende er man nødt til at komme ind paa detaljer, som jeg antar alle vil skjønne ikke egentlig er egnet til at lægges op slik, at den anden kontrahent faar en ren manuduktion i hvordan forholdene egentlig kommer til at kunne arte sig. Det er derfor jeg har tillatt mig at fremsætte denne begjæring om at faa gjøre rede for departementets syn paa dette for lukkede døre.

Jeg har tat mit utgangspunkt i den kjendsgjæring, at det maa ansees utelukket at komme i endelige forhandlinger med Portugal, forinden det norske storting har vedtat en bemyndigelse for regjeringen til at ophæve hetvinsforbudet. Det er nemlig det som foreligger - man fremsætter en proposition som gaar ut paa ophævelse av hetvinsforbudet; men beslutningen skal ikke sættes i kraft uten efter Kongens bestemmelse. Jeg antar det vil bli nærmere belyst av chefen for utenriksdepartementet, at den er ganske riktig den forutsætning, at man ikke kommer et skridt videre med disse ting før Stortinget i saa henseende har tat en prinsipiell holdning. Jeg skal indskrænke mig til at bygge paa et telegram, som Odelstingets medlemmer allerede vil kjende fra stortingsforhandlingerne, nemlig Wedels telegram, som kom hit den 13de mars, hvori det staar: "Som det var at forutsætte svarer den portugisiske regjering i likhet med hvad der allerede var blit meddelt Koren, men meddeler mig samtidig, at man selvfølgelig gjerne vil avslutte en ny overenskomst naar forbudet er ophævet. Den portugisiske utenriksminister uttaler i saa henseende, at det ikke er meningen at forandre overenskomsten i sin almindelighet, men kanskje blot forandre alle bestemmelser i overenskomsten som ikke passer efter forbudets ophævelse". Denne sætning indeholder altsaa det, at Portugal tilsier, at det forslag til overenskomst, bygget paa fri import, som den forrige regjering irettela efter Stortingets anmodning ifjor sommer, det er det ikke meningen at fragaa. I det utkast har vi det som Portugal under enhver omstændighet vil vedstaa, med de forandringer, som hetvinsforbudets ophævelse vil nødvendiggjøre. Det ber jeg bemerket. Det har været min tro, og jeg mener efter dette med sikkerhet at kunne si det, at faar vi ophævet hetvinsforbudet, faar vi en traktat efter vort ønske iøvrig. Om utkastet er det jo sagt av den tidligere utenriksminister, at det er et godt utkast, og det er jeg enig i. - Det nævnes videre i dette

telegram hvilke forandringer portugiserne mener maa foretas, men jeg skal ikke gaa i detalj med det.

Naar vi nu gaar til Stortinget og ber om en fuldmagt til, for tilfælde av at man faar en saadan traktat, at ophæve hetvinsforbudet, saa maa det altsaa holdes fast, at traktaten sluttet ikke uten indenfor det utkast som foreligger. Ingen skal risikere i den henseende at opleve nogen overraskelse.

Der vil ikke bli indgaat nogen traktat, som forværrer tilstanden for os, førend den er forelagt Stortinget til ratificering, og der vil ikke bli vedtat nogen resolution om at sætte forbudets ophævelse ikraft, før alt dette er bragt i orden, det ber jeg bemerkt. Enhver tale om, at man "kjøper katta i sækken", som det har været sagt, er ikke berettiget. Vi har i det foreliggende utkast - om man vil uttrykke det slik - det daarligste resultat, som vi bygger paa, naar vi ber om denne fuldmagt. Naar da stillingen videre er den, at vor forhandler sier, at han kommer ingen vei, uten at man har faat paa det rene, at Stortinget ophæver hetvinsforbudet - i det tilfælde kan traktat sluttet efter ønske - ja, saa skjønner ikke jeg, at der kan være nogen grund for dem, der ikke vil toldkrig da - det er et reelt standpunkt - at negte os denne fuldmagt.

Men der har været reist forskjellige spørsmål underhaanden, og det blev antydnet i det hemmelige møte i Stortinget forleden, at man med hensyn til den indenrikske tilstand ved at gaa med paa dette skulde kunne opleve forhold, som man ikke vilde ha. Det blev antydnet av repræsentanten hr. Markhus, at man sogar stod like overfor muligheten av at se det kommunale veto ødelagt. Jeg svarte straks for min personlige del, at det var ikke rigtig, det blev ikke ødelagt, det vilde komme til at bestaa ganske som før. Men jeg sa ogsaa at jeg hadde saken under forberedelse i departementet, spørsmålet hadde selvfølgelig været mig magtpaaliggende at faa utredet. Nu har jeg disse utredninger, og det er det, jeg nu skal gaa over til at forklare, hvad de sakkyndige i departementet efter nøie overveielse i saa henseende har forelagt og som jeg efter overveielse er helt ut enig i.

Det har i saa henseende sin betydning, at det utkast, som foreligger, stemmer i sin ordlyd og i sin mening helt ut med de traktater, vi allerede har med Frankrige og Spanien, naar det gjelder vor egen lovgivning og derunder det lokale veto, saa vi har ret til at bygge paa de erfaringer og de uttalelser, som er fremkommet ved de tidligere indgaaede traktater. Det er jo ikke her spørsmål om andet end at stille hetvin paa like fot med let vin, i værste fald paa like fot.-

Præsidenten: Det er ikke for at avbryte taleren, men utenriksministeren har fremsat ønske om, at et par av utenriksdepartementets funktionærer faar adgang til dette møte, og præsidenten finder da at maatte foreslaa, at saa sker.

Utenriksminister Michelet: Jeg anser det presserende ønskelig, at den tilladelse blir git.

Præsidenten: Hvis ingen uttaler sig derimot, ansees det som enstemmig bifaldt.

Statsraad Klingenberg: Det er da at lægge merke til, at det er fuldt anerkjendt, at enhver kommune benytter sit veto.

Det vil anbefale sig at sondre mellem skjænkning og salg og se, hvordan det vil stille sig. Hvad skjænkning angaar, saa staar det i vor lov, at et kommunestyres bevilling er nødvendig for at utøve skjænkning av sterkere øl end landsøl, av let vin og av het vin - skjænkning av brændevin er udelukket. Om hetvin staar der i forbudsloven intet, den vil nu komme med, men det staar i loven, at kommunestyrene kan begrænse skjækningsretten til at gjælde den ene av disse saker. De kan meddele skjænkeret for bare øl, og for øl og vin, og forholdet vil da, om loven vedtages, bli, at der kan utdeles skjænkeret for øl og vin og hetvin, eller bare for øl og lette vine, eller bare for øl. Det er forsaavidt angaaende skjænkeret klart efter loven, og der foreligger i traktaterne intet, som rører ved den ting. Kommunestyrene kan i hvert fald si helt nei, hvert herred, hver bykommune her i landet kan like overfor skjænkning tørlægge landet akkurat like godt, som de har gjort det før like overfor skjænkning. Det er ikke rigtig, naar man har hat den frygt, at man skulde oppleve at se skjænkesteder utover landet med vin, og særlig i dette tilfælde med hetvin. Det er uriktig, det kan man verge sig mot akkurat like godt efter lovens og traktatens vedtagelse som før.

Saa er det med hensyn til salg, der gjælder i det vesentlige det samme. Man skal imidlertid først og fremst være opmerksom paa, at salg av vin kan nu kun utøves enten av Vinmonopolets utsalgssteder eller av samlag, og ogsaa like overfor andragender om dette har kommunerne sin vetoret, de kan negte Vinmonopolet utsalgssteder baade for lette vine og hete vine, og de kan negte, at der opprettes samlag selvfølgelig, det beror paa kommunal beslutning. Det eneste, som blir igjen - og det er monopolinstitutionen skyld i og anerkjendelsen av den, det er den koncession, den har faat, og som er bygget paa traktatforholdene, som de foreligger - det er at monopolet er berettiget til at ha ett utsalgssted i riket efter Kongens bestemmelse, og det vil praktisk talt si her i Kristiania. Der krydses det kommunale veto; men det er ikke noget, som denne traktat avstedkommer, det er en ordning, som er istandbragt av statsmagterne forlængst. Jeg har undersøkt disse ting, saadan som de har artet sig for tilstanden under den spanske og den franske traktats herredømme. Nu, det er jo greit, at hvad man der har oplevet med hensyn til øl og lette vine paa den ene side, vil fremdeles være et rigtig billede av den frihet, vi har. Vi har for det første i forskjellige protokoller, memorandaer staterne imellem faat fastslaat, at det er ikke meningen ved traktaterne at røre ved det kommunale veto, at det heller ikke er meningen at røre ved statens ret til at anordne forbud som en politiforholdsregel under visse særegne omstændigheter, det staar alt sammen ved magt, og vi har set det i praksis, og det ber jeg bemerket, at der uten motsigelse av kommunerne er

utdelt skjænkeret for bare øl uten lette vine og ogsaa bokøl. Det har ingen magt faldt paa at gjøre nogen anmerkning ved. Skulde mot formodning det forsøkes at lægge noget andet ind i den traktat, som nu er foreslaat for os, er det jo en ny stilling. Jeg har ikke grund til at tro noget paa, at det skulde hælde. Det er ialfald min forudsætning, at i saa henseende blir det ganske, som det har været. Ellers vil da forholdet bli følgende: Efter oprettelsen av aktieselskapet Vinmonopolet vil indførsel av vin kun ske gjennom Vinmonopolet, som har faat eneretten til det ved kongelig resolution av 31. mars 1922. Samtidig maa det bemerkes, at efter det portugisiske traktatutkast søkes det meget nøie paaset, at det, man faar fra Portugal, det man kan faa fra Portugal, er egte vin. Selv om Vinmonopolet skulde mistænkes for at ville drive laddevinstrafik, kan det altsaa ikke, hvis traktaten vedtages. Men jeg skulde anta, man er ganske tryg for, at Vinmonopolet ikke vil gi sig til at drive handel med slette varer. Indførsel kan alene monopolet utøve, og monopolet har pligt og ret til at undersøke, om den vin, som kommer ind, er naturlig, god vin og ikke et farlig kunstprodukt.

Skjænkning av vin kan bare foregaa i henhold til bevilling av kommunestyrene. Bevilling kan gives samlag eller enkelt-personer. Kommunerne har adgang til at monopolisere al skjænkning inden kommunen i et samlag - det er skjænkning, jeg taler om nu. Forsaavidt angaar restauratører paa dampskib eller jernbane, vil de kunne faa bevilling til skjænkning av Kongen ganske som hittil. Det blir gjort under parlamentarisk ansvar.

Med hensyn til detaljsalg av vin, d.v.s., salg til forbrukere saavel i partier som i smaat, kan det bare foregaa fra, for det første samlag med godkjendte og stadfæstede vedtægter og med kommunal bevilling; det er ikke mulig for nogen anden at drive det end saadanne samlag og Vinmonopolet gjennom sine utsalgssteder. Men forat monopolet skal kunne oprette utsalgssteder for detaljsalg, maa monopolet ifølge koncessionsbetingelserne ha bevilling dertil av vedkommende kommunestyre, det kan ikke trumfe sig frem, med den ene undtagelse, jeg har nævnt, dette ene utsalgssted, som er betinget i traktaterne og i monopolets koncession. Det staar kommunerne frit for, om de vil gi bevilling til samlag eller til monopolselskapet eller til begge eller til ingen.

Hvad engros-salg av vin angaar, d.v.s. salg til skjænkeberettigede i smaat eller i partier, kan det bare foretages av Vinmonopolet av indført vin og av samlag av indført vin, som samlagene selv maa kjøpe gjennom Vinmonopolet.

Det er disse regler, som hittil har gjældt for vin under 14 grader, som nu kommer til efter loven, hvis den blir vedtat, at kunne gjælde ogsaa for vin indtil 21 grader. Det er det hele.

Saa kan der imidlertid reises spørsmal om, hvordan det vil forholde sig med optagelse av bestillinger. Ja, derom skal jeg gi følgende utredning: Efter lov om handelsnæring § 14, sammenholdt med alkohollovgivningen, kan optagelse av

bestillinger paa utenlandsk vin - jeg ber bemerket, at vi har ikke rørt ved norsk vin i propositionen, det er utenlandsk vin, det her er spørsmål om - bare ske hos skjænkeberettiget, hos salgsberettiget samlag eller hos Vinmonopolet eller dets utsalgssteder.

Optagelse av bestillinger hos andre kan ikke finde sted, og selv om bestilling sker hos samlag eller skjænkeberettigede, maa indførselen ske gjennom vinmonopolet. Bestillingsoptagelse direkte hos forbrukerne kan ikke ske. Disse regler er likefrem traktatfæstet i den franske traktats artikkel 1 og den spanske konventions artikkel 2, og de findes i det utkast som foreligger fra Portugal og som vi bygger paa. Der er imidlertid intet til hinder for en ting - det kan ingen lov hindre - nemlig at vinagenter reiser rundt til forbrukerne og anbefaler sine varer og opfordrer dem til at kjøpe vin gjennom vinmonopolet. Det kan ikke hindres hverken for let vins eller het vins vedkommende, det er ganske utelukket. Man kan ikke forby hvad man kalder reklamereiser; men varer kan de ikke ha med sig, og bestillinger kan de ikke opta. De kan bare reise rundt og tale sin sak, det er der ikke noget at gjøre med; men det medfører jo ikke denne lov og denne traktat nogen ændring i. Det blir ikke den som medfører det, det er sakens egen natur. Bestillinger kan ikke optaes og varer kan ikke medføres. Man faar ikke den tilstand som jeg har hørt man har frygt for, at det skulde gaa an at bringe tingene lettere rundt i hjemmene end før. Det er ikke tale om det.

Det er hvad mit departement har sagt om dette, og jeg skal supplere det med en betænkning fra tidligere utenriksminister Ræstad likeoverfor et spørsmål, som ogsaa kan melde sig, nemlig om vinmonopolet eller samlag, naar der søkes en kommune om salgsret - jeg taler ikke her om skjænkeret, men om salgsret - da er nødt til, naar det faar en saadan salgsret paa bokøl og lette vine, ogsaa at la den samme salgsret omfatte het vin, saaledes at alle salgssteder i vedkommende kommune ogsaa skulde være hetvinsutsalg.

Om det siger den tidligere utenriksminister følgende: "Den paagjældende bestemmelse i den norsk-franske konvention er utvilsomt til hinder for at en kommune meddeler bevilling til smaasalg av sterkt øl, men ikke til smaasalg av let vin - saaledes som tilfældet nu er i enkelte byer og de fleste av de bygder hvor alkoholdrik tillates solgt (jfr. Alkoholstatistik 1920-1921, side 10^x - 13^x). Vinmonopolet vil saaledes ikke kunne indrette sig paa den maate at det i en kommune, hvor alkoholdrik tillates solgt" - altsaa læg merke til at kommunen kan si absolut nei - "bare har utsalgssteder for øl og ikke for vin - selv om det skulde kunne anføres at "omsetningens behov" ikke paakalder utsalgssteder for vin". Men saa kommer vi til det som har betydning: "Et andet spørsmål er om alle utsalg som fører øl, ogsaa maa føre vin. Dette spørsmål maa efter mit skjøn besvares med nei. Under den hittil gjældende ordning var forholdet det at de større bykommuner meddelte bevillinger dels til smaasalg av baade vin og øl, dels - og i stor utstrækning - til bare øl, dels - i mindre utstrækning - til bare vin. Der var med andre ord flere utsalgssteder for øl

end for vin (jfr. alkoholstatistik 1920-1921, side 12^x). Det har mig bekjent fra fransk side aldrig været krævet at ethvert utsalgssted som fører øl, ogsaa skal føre vin. Det vilde (saa ser ialfald jeg det) være at lægge en formalistisk fortolkning ind i konventionen som ikke stemmer med dens karakter av en bona fide avtale. Konventionens bestemmelser maa være tilfredsstillet naar der i en kommune hvor alkoholdrik tillates solgt er utsalgssteder for vin i en utstrækning som svarer til omsætningens behov ut fra en aktiv forretningsførsels synspunkt - likegyldig om øl og vin sælges fra samme steder eller (av en eller anden grund) fra forskjellige steder, og likegyldig om øl, av hensyn til omsætningens behov for denne vares vedkommende, sælges fra flere steder end vin."

Altsaa, for de kommuner som er i den mellemtilstand at de ikke vil tørlægges, men nødvendig vil se for stor omsætning av hetvin og heller begunstige omsætningen av øl og let vin er dertil fuldstændig anledning. Saaledes har det været praktiseret uten innsigelse fra nogen av traktatmagterne.

Det har været nævnt som en anke mot loven, og derfor vil jeg berøre det her, at den skulde vanskeliggjøre stillingen under traktatforhandlingerne. Utenriksministeren vil nu formentlig svare nærmere paa det. For mit vedkommende er det nok at henwise til den kjendsgjerning, som jeg mener foreligger, at man faar ikke komme i alvorlige forhandlinger, medmindre man har denne bemyndigelse til at ophæve forbudet. Og det er et tilsagn, som Odelsting og Lagting og Stortinget selvfølgelig maa bygge paa, at faar man ikke en traktat mindst saa god som den som foreligger, saa ophæves ikke forbudet, og det blir selvfølgelig sagt under forhandlingerne. Jeg begriper ikke den tale at det paa noget vis skal kunne svække forhandlingerne, om man vedtar loven. Jeg skjønner ikke den tale. Jeg vilde sætte pris paa at høre vedkommende forsøke at begrunde den. Jeg har bare hørt paastanden, men ingen begrundelse. Hvis man gaar til denne lovforandring, vil altsaa den fremtidige ordning i vort land være den, at vi har brændevinsforbud, at vi har importen av het vin og let vin ordnet gjennom et monopol som er eneberettiget til aa innføre, at det lokale veto, den lokale bevillingsret er ubeskaaret som før. Det vil være tilstanden. Jeg skjønner ikke, at den skulde medføre noen ængstelse for dem, som kun vil se paa, hvad der kan ha betydning for ædrulighetsforholdene. Det er mig ganske utenkelig, at vedtagelsen av en lov som den vi her har forelagt, skulde medføre noen ændring i det. Men naturligvis, de foreliggende traktater som vi allerede har, og den som maatte sluttes, er jo bona fide-traktater, saa man kan ikke gjøre kunster og gjøre det værre. Denne traktat gir ikke noget forskjellig billede fra de andre. Man har det lokale veto i behold. Det maa man erindre.

Presidenten: Forlanger noen ordet i anledning av de meddelelser og betragtninger, som er fremholdt av chefen for socialdepartementet, hr. statsraad Klingenberg?

Oftedal: Det er ikke saa ganske let aa diskuttere denne sak uten at odelstinget kjender nøiagtig, har foran sig den telegramveksling, som har fundet sted, og jeg maa si, at efter den erfaring som den forrige regjerings medlemmer har faat med hensyn til Stortingets ønsker og krav i retning av aa kjende al telegramveksling, alle forhandlinger med vinlandene i detalj, er det en merkelig forandring der er skjet her, at odelstinget nu gaar til behandling av denne sak uten engang aa kjende forhandlingene, telegramvekslingen andet enn fra en hurtig opplysning i Stortinget. Nu, det er den side av saken. Det som jeg maa si har interessert mig først og fremst i forbindelse med disse spørsmaal, er netop den fremtidige ordning, som den ærede socialminister nu har behandlet. Og min betragtning av det spørsmaal har været grunnet paa forskjellige uttalelser, som jeg i min tidligere egenskap av socialminister har faat fra de folk, som spesielt har arbeidet med disse spørsmaal. En av de menn, som her i landet har arbeidet lengst og mest inngaaende i omsetningen av spirituosa, en av de menn paa hvis ord jeg i denne forbindelse legger allerstørst vekt, har sagt mig under forhandlingene i socialdepartementet om den fremtidige ordning følgende: Jeg har aldrig oplevet en værre periode enn den vi hadde i begyndelsen av 1916, tror jeg det var, da vi hadde brennevinsforbud men ikke hetvinsforbud, en værre periode har jeg aldrig oplevet, og jeg haaber, jeg ikke skal oppleve den igjen. De ord gjorde paa mig et ganske sterkt inntryk, og det var en av de ting som dikterte netop hvad jeg tillot mig aa si her i Stortinget under traktatdebatten forrige gang den var oppe, nemlig at jeg for mit vedkommende ikke tror at et brennevinsforbud overhodet kan opretholdes, hvis en uinnskrenket hetvinsordning basert paa samme linje som hetvinsordningen nu gjennomføres. Jeg tror det ikke. Jeg har ennvidere hat en henvendelse fra en av de folk, som nu steller med vinmonopolet, en av dem som steller med det ut fra juridiske forutsetninger, og den manns uttalelser - det er den mann som har forberedt monopolet, nemlig assessor Paal Berg - gikk ut paa, at den ordning som nu paatenkes, vil medføre en hetvinsimport, en adgang til hetvinsimport, som han ialfall ansaa for meget faretruende. Nu hører jeg, at den ærede socialminister sa meget sterkt, at disse folk som kan reise rundt og reklamere sine varer, er forsaaavidt ufarlige, som de ikke kan medbringe varer, og det er naturligvis rigtig; men det blev mig i den forbindelse sagt, at der var adgang til aa etablere hetvinsbeholdninger paa frilager her i Kristiania, slik at de bestillinger som optages, kan effektueres paa allerkorteste varsel. Jeg tror det maa erkjennes, at hvis man faar den ordning for hetvin, saa involverer den ganske store farer.

Et andet spørsmaal som ogsaa har været sterkt fremme her, er spørsmaalet om utskjenkningen. Jeg innrømmer, at jeg har hat den opfatning, at hvis den traktat som nu er bragt i forslag, akcepteres av de norske myndigheter, saa vilde automatisk de nu eksisterende skjenkerettigheter for vin bli utvidet til ogsaa aa omfatte hetvin. Den opfatning har jeg hat, og jeg har ment, at jeg har hat god grunn til aa ha den.

Nu har jeg oppfattet den ærede socialminister saa, at dette ikke er tilfelle. Jeg forutsetter, at den ærede socialministers opfatning er den, at det heller ikke for de nu eksisterende skjenkerettigheter vil bli tale om, at deres ret utvides automatisk til ogsaa aa omfatte hetvin. Jeg oppfatter ham saa. Hvis det er paa det rene, saa er det en vinding i ethvertfall for den øieblikkelige situasjon. Men jeg vil jo rigtignok i den forbindelse tilføie, at efter de erfaringer vi har gjort om hvad der kan opnaaes ved hjelp av en energisk agitasjon fra dette land vis-à-vis vinlandene, saa har jeg ikke en saa absolut tillid til, at den ordning ogsaa blir staaende. For naar den ærede socialminister erklærer saa sterkt, at ingen magt har faldt paa at gjøre en anmerkning ved det kommunale selvstyre, og han siger yderligere, at det er hans forutsætning, at alt blir som det har været paa dette omraade, saa maa vi nu se i øinene det, at paa dette omraade samvirker to parter; paa dette omraade samvirker de i Norge interesserte med de i vinlandene interesserte, og hvis vi ikke her har en fast garanti, hvis vi ikke her har faat forholdene og forbeholdene anerkjendt av den anden part, av medkontrahenten, saa vet vi aldrig, hvor vi er.

Jeg vil bare faa lov til at nævne en enkelt detalj videre i denne forbindelse; det er spørsmålet om opsigelsestiden. Et av de argumenter, som aller sterkest er ført i marken overfor skibsfartens interesser, er dette, at en traktat paa opsigelse var ubetryggende for skibsfarten, den var ubetryggende for time-charter-ordningen o.s.v. Nu, en ordning som den, der nu er antydnet - nemlig en traktat paa 1 maanedes opsigelse -, antar jeg vil for skibsfarten bli overordentlig litet tilfredsstillende, meget mindre tilfredsstillende end den ordning, der var bragt i forslag av den forrige regjering.

Der er en anden detalj, som jeg ogsaa vil nævne - jeg legger ikke nogen stor vekt paa den, men jeg vil nævne den. Et av de store numere her ifjor eller for to aar siden, det var den norske frugtvin, at man ikke maatte etablere en difference mellem norsk vin og utenlandsk vin. Det gjør man nu med aapne øine.

Jeg sa, da jeg uttalte mig i traktatdebatten her, at jeg trodde, man kanskje vilde faa erfare, at medens vi gik litet forberedt ind i forbudet, saa gaar vi nu ogsaa uten tilstrækkelige forberedelser ut av det, og jeg sa yderligere, at hvis man vilde opnaa at kjøpe sig fri for kontingenten paa grundlag av en ordning som den, der her var skitsert, med hetvin praktisk talt likestillet med letvin, saa trodde jeg muligens, at man betalte for dyrt for at fri sig for kontingenten. Det er min opfatning fremdeles, og jeg maa erklære, som jeg dengang antydnet, at overfor en situation som den, vi nu staar i, uten nogensomhelst garantier i nogen retning paa disse punkter, som her er nævnt, saa finder jeg i hvert fald ikke for tiden at kunne stemme for regjeringens proposition.

Utenriksminister Michelet: Den sidste ærede taler begyndte sin tale med at dra en sammenligning mellem den maate, hvorpaa den tidligere regjering fremla sine saker for Stortinget, og

den maate, hvorpaa den nuværende regjering gjorde det, og selvfølgelig - jeg behøver ikke at si det - var den maate, hvorpaa den tidligere regjering fremla dem, saa uendelig meget bedre end den maate, hvorpaa vi tok saken. Der er en stor forskjell i stillingen. Den tidligere regjering kunde si med Per Gynt: "Kanske vil der gaa baade vinter og vaar og næste sommer med og det hele aar". Den tok tiden til hjelp. Den nuværende regjering vil sette alt ind paa en hurtig løsning av disse spørsmål, og det medfører av sig selv nogen forandring. Vi kan ikke faa altsammen trykt og fremlagt paa den maate som tidligere. Jeg har referert her i Stortinget telegrammerne - jeg er villig til at gjenta dem; jeg er villig til at læse dem op igjen, om det maatte ønskes. Er der noget, som der er uklarhet over, saa si bare fra - det skal bli gjentat. Saken er denne gang blit tat paa samme maate, hvorpaa den blev tat, da jeg sidst hadde den ære at tale fra denne plads, og jeg hadde indtryk av, at det vakte almindelig tilfredshet, den maate, hvorpaa saken blev tat.

Jeg skal her i dette møte for lukkede døre ikke komme med nogen større polemik. Jeg skal referere en telegramveksling mellem minister Wedel og utenriksdepartementet, som har fundet sted siden vi sidst taltes ved.

Den 15de mars blev der sendt følgende telegram til minister Wedel: "I møte for lukkede døre har jeg referert Deres indberetninger om Portugals uvillighet til realitetsforhandling om overenskomst forinden hetvinsloven er vedtat. Da der er fremkommet sterke tvil om, hvorvidt Portugal allikevel ikke fremkommer med et endelig standpunkt, før lovens vedtagelse (jvnf. næringskomiteens mindretals subsidiære indstilling), beder jeg Dem straks meddele telegrafisk, om De mener, der er nogetsomhelst haab om, at Portugal vil gi tilsagn om traktatbetingelserne, før hetvinsloven er vedtat. Da lovpropositionen skal behandles i Odelstinget lørdag morgen førstkomende, maa vi ha Deres svar inden nævnte dag." Minister Wedels telegram, som jeg netop har mottat - det er netop blit oversat borte i presselogen av utenriksdepartementets funktionærer - lyder saa: "Portugisiske regjerings standpunkt fremgaar tydelig av den fra samme mottagne forut omhandlede skrivelse, hvorav jeg nu tror at burde hitsætte uttog in extenso" - det er utenriksministerens skrivelse, som her staar paa fransk; i oversættelse lyder den slik: "Hvis frihet til indførsel gjenoprettes, maa man ikke forandre det grundlag, som vi allerede er blit enig om, men forandre alle de bestemmelser, som ikke lenger har nogen raison d'être". Dette er det portugisiske utenriksdepartements utgangspunkt. I det tidligere forslag, i det av hr. Mowinckel utarbeidede forslag, som han selv, og maaske med rette - jeg skal ikke uttale mig om det her - var saa stolt av, det skal danne utgangspunktet, det er grundlaget. Jeg læser det op igjen: "Hvis frihet til indførsel gjenoprettes, maa man ikke forandre det grundlag som vi allerede er blit enig om, men forandre alle de bestemmelser som ikke lenger har nogen raison d'être" - altsaa berettigelse. Det er et tilsagn om at vi i det væsentlige skal kunne faa det gamle utkast, som tidligere har været refereret her. "Saaledes maa i artikkel 2

begrænsningen til 14 grader ophæves, og i artikkel 3 maa ordene "indenfor denne ordning" og alle henvisninger til medicinsk, teknisk eller videnskapelig bruk strykes. Artikkel 6 maa strykes. I artikkel 8 1ste led maa man sætte 25 pct. og stryke andet det. Det vil desuten være nødvendig at uttale i artikkel 9, at overenskomsten skal kunne opsiges av den portugisiske regjering med 1 maanedes varsel, hvis den norske regjering skulde gjenindføre forbud eller selv med bibehold av indførselsfrihet skulde gjøre virkningen av den illusorisk ved at forhøie toldsatsen eller ved at begrænse forbruket av eller handelen med vin indtil 21 grader". Og minister Wedel fortsætter: "Jeg gjentar at jeg skal forsøke ordne med artikkel 9 paa bedste maate, men vi har altsaa ifølge ovenciterte skrivelse i alle tilfælder sikkerhet for at portugisiske regjering, hvis hetvinsforbudet blir ophævet, vil indgaa paa overenskomst paa ovennævnte basis, og hermed har vi jo al nødvendig klarhet over situationen." Det er altsaa Wedels opfatning av det. "Av alt som er foregaaet, fremgaar tydelig at Portugal ikke nu indgaar nogen overenskomst før hetvinsloven er vedtat, og at der intetsomhelst haab er om at videre forhandlinger skal kunne forandre Portugals beslutning i saa henseende." Man vil se godviljen lagt for dagen, den sten som kan ligge i veien, ryddet bort først.

Det blev av den sidste ærede taler anket over dette med opsigelsesfristen. Jeg paapeker at minister Wedel vil reise til Portugal i den specielle hensigt at forhandle om de ting og søke det ændret. Jeg kjender minister Wedels forhandlingsevne, og jeg ser saa optimistisk paa forholdene, at jeg ikke tviler paa at det skal kunne lykkes ham. Men i hvert fald maa dog det være givet, at saalænge vort land vil opretholde og loyalt befølge traktaten, saa længe vil den ogsaa bestaa. Det er med visse tidligere erfaringer for øie formodentlig, de søker at indta dette forbehold; men ingen kan dog være i tvil om, at saalænge Norge loyalt opfylder sine traktatforpligtelser, loyalt gjennomfører denne overenskomst, som er blit trukket op av den tidligere regjering, saa længe vil ogsaa overenskomsten staa ved magt.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg kan godt forstaa, at meget av det som i møtet torsdag og nu idag er fremlagt av regjeringen, egner sig for lukkede dører, og alene egner sig for lukkede dører. Men man er dog i noksaa stor utstrækning baade torsdag og idag kommet ind i en diskussion, som bør føres for aapne dører. En forutsætning, som ogsaa maa være tilstede naar man behandler saker for lukkede dører, det er absolut loyalitet, og det synes som der er tegn paa, at man fra høires side ikke er fuldt loyal overfor det som foregaaer for lukkede dører. For hvis det var tilfældet, kunde ikke høires aviser, som skeet er i de sidste dage, hat talrike notiser, som lar publikum faa det indtryk, at de av regjeringen førte forhandlinger med Portugal foregaaer paa en særdeles tilfredsstillende og tiltalende maate. Ikke alene det, men det har likefrem staat at gunstige resultater allerede er opnaaet. Dette har ikke alene staat i Kristiania-aviser, men det har av de kolportører, som bærer høirenyt utover landet, været

telegraferet utover. Hensigten med denne kolportage er ganske tydelig. Den er den, at hvis man nu for aapne dører vedtar et forslag om utsættelse, saa skal publikum ikke kjende det som er bakgrunden for utsættelsen, nemlig de opplysninger som er fremkommet for lukkede dører om det ugunstige resultat av de hittil førte forhandlinger med Portugal. Publikum skal faa det indtryk at en vred og hevngjerrig opposition - det er det uttrykk som har været lagt tilrette, til og med med sterke personlige hentydninger og med navns nævnelse, - at en vred og hevngjerrig opposition har villet ødelægge regjeringens utmerket utførte arbeide ved at foreslaa en ganske ubegrundet utsættelse. Den slags ting vil jeg for min part ikke finde mig i, og jeg vil selvfølgelig for aapne dører si, at grundlaget for utsættelsen er den stilling hvori forhandlingerne med Portugal befinner sig. Hvad nu disse forhandlinger angaar, saa vil jeg spørre om der igrunnen finnes en eneste antydning til noget nytt i det som blev meddelt av utenriksministeren i dag sammenlignet med det som blev meddelt torsdag. Ogsaa av de telegrammer vi fikk torsdag, blev der stærkt draget den slutning, at Portugal ikke vilde gaa nærmere inn paa forhandlinger, forinnan et saa viktig skritt som hetvinsforbudets ophevelse var gjort fra norsk side. Jeg sa den gang, og jeg gjentar det her, at i den retning er den nye regjering adskillig aa bebreide. Den har - selvfølgelig i god tro og utfra den overbevisning at alt var saa meget lettere enn det i virkeligheten er - saa aa si utlevert alle sine kort paa forhaand. Den har selv sagt at den ikke vil forhandle før hetvinsforbudet er ophevet. Den har saa aa si selv presentert for Portugal at hetvinsforbudets ophevelse er det primære og forhandlingene det sekundære. Paa den maate maatte regjeringen svekke sig, og det er dens store feil. Det er saa betegnende, at da den nu hadde lyst til aa faa bekræftet at Portugal ikke vilde fortsette forhandlingene før hetvinsforbudet er ophevet, saa telegraferer den ikke til vaar sendemann i Paris: Gjør det yderste for aa faa Portugal til aa fortsette forhandlingene, innen vi faar lov for hetvinsforbudets ophevelse, da dette i høi grad vil lette sakens stilling. Det maatte den jo forstaa av diskusjonen torsdag, at hetvinsforbudets ophevelse har langt bedre chancer, hvis forhandlingene er skredet noget lenger frem, og der fra portugisisk side er vist nogen imøtekommenhet likeoverfor de spørsmaal som i forbindelse med hetvinsforbudets ophevelse især melder sig. Men regjeringen gjør ikke et saadant forsøk, den telegraferer til Wedel Jarlsberg det telegram som nu er referert av utenriksministeren her. Det er i hele sin form og redaksjon lagt slik til rette, at man maatte være en dummere mann enn Wedel Jarlsberg er, hvis man ikke skjønnte hvilket svar regjeringen ønsker. Regjeringen ønsker det svar den har faatt, nemlig at Portugal ikke forhandler for hetvinsforbudet er ophevet. Da har regjeringen ennu et yderligere press paa denne forsamling. Jeg synes at dette er beklagelig, og dog, tross disse uttalelser som foreligger fra sendemann Wedel Jarlsberg, og som altsaa er overensstemmende med regjeringens ønske, foreligger der, saavidt jeg nu kan erindre og efter hvad jeg har hørt idag, intet som tyder paa at Portugal er saa uvillig

til å forhandle videre som herrerne i regjeringen synes å ønske. Jeg noterte noget som herr Klingenberg refererte av et iltelegram fra Wedel Jarlsberg, at man selvfølgelig gjerne vil avslutte en ny overenskomst, naar forbudet er ophevet. Ja, deri ligger jo intet om at man ikke kan forhandle om basis for den nye overenskomst, naar forbudet er ophevet.

Men jeg innrømmer gjerne at stillingen er vanskelig, og det er utfra denne situasjons vanskelighet at jeg atter saa inntrengende som jeg kan, vil gjøre den samme henstilling til regjeringen som jeg gjorde torsdag: La der falle litt ro over disse forhandlinger med Portugal, og ta den nødvendige tid. Herr Michelet, den ærede utenriksminister, sa, som jeg syntes med en viss stolthet, at i motsetning til den tidligere regjering som tok sig tid, saa kan den nuværende regjering ikke ta sig tid, for det den vil opnaa er en hurtig løsning. Jeg synes at i saa overmaade viktige og skjebnesvangre spørsmåal som dette, er ikke den første opgave for en regjering - ikke for denne, ikke for nogen regjering - aa naa frem til en hurtig løsning, men det er aa naa frem til en god løsning. Den tid som er nødvendig for aa naa frem til en god løsning, faar hvilkensomhelst regjering ta sig, og hvis regjeringen i saa henseende har overvurdert sine krefter, sine evner, eller - hvad der kanskje er rettferdigere likeoverfor regjeringen -, undervurdert den motstand den maatte finne, saa bør den innrømme at der er vanskeligheter tilstede som gjør at den maa ha nogen tid på sig. Man kan si saa meget man vil at det er den letteste sak av verden for denne forsamling aa opheve hetvinsforbudet, og at regjeringen da har fritt spill likeoverfor Portugal; men forholdet er det, at det aa opheve hetvinsforbudet, det er innenrikspolitisk, vendt innover mot Norge, et saa betenkelig og saa alvorlig og vidtrekkende skridt, at Norge, vaart eget folk, maa ha den fulle overbevisning at det er absolutt nødvendig. Det er det første. Og for det annet maa det skje i former og under hensyntagen til edruelighetsforholdene her hjemme, som er saa gode og saa allsidige som paa nogensomhelst maate mulig. Den forrige regjerings politikk paa dette omraade fremgaar tydelig av den portugisiske propositjon. Jeg var, som jeg har sagt, og er kommet til den opfatning at det er en absolutt nødvendighet aa opheve hetvinsforbudet. Jeg hadde ønsket, og ønsker det fremdeles, at dette ikke skulde ha skjedd før folket paany hadde faatt anledning til aa uttale sig om spørsmålet. Det forslag falt med regjeringens propositjon, iallfall saaledes som det den gang var formet; men selv om jeg nu skal bli nødt til at bedømme situasjonen saa, at jeg maa stemme for hetvinsforbudets ophevelse, - og det er ikke utelukket - saa vil jeg gjerne, at det, - for vort eget folks skyld, for de mange for hvem hetvinsforbudet er en overordentlig viktig og betydningsfuld sak, noget av en religion, - skal være lagt saa tilrette, at alle forstaar at det yderste er gjort for at vende hetvinsforbudets ophevelse til det bedste, ogsaa hvor det gjelder at vareta edruelighetsinteressene. Tror man, at nogen av alle disse, jeg her har nevnt, vil finde, at en ophevelse av hetvinsforbudet paa grunnlag av de opplysninger vi fik torsdag og idag, er berettiget eller er berettiget paa

grunnlag av den form og den maate, hvorpaa regjeringen hittil har ført disse forhandlinger, hvorved de saa at si paa forhaand har git helt og holdent kjøp og utlevert sig, idet det første de selv sier er, at de agter at foreslaa hetvinsforbudet ophævet? Nei, saaledes gaar det ikke, og jeg tror man for sakens egen skyld maa legge kursen lidt om, vise lidt taalmodighet og ta utviklingen med ro, og det kan da være vi paa en ganske anderledes tilfredsstillende maate og ganske anderledes samlet kan naa frem til et gunstig resultat. Den forrige regjerings hensigt var den, som det staar i regjeringens propositjon om avtalen med Portugal, at hvis resultatet av folkeavstemningen skulde vise at flertallet uttaler sig for hetvinsforbudets ophevelse, saa vil ikke regjeringen dermed straks ubetinget gaa til saadan ophevelse. Den vil - det staar uttrykkelig - at der skal ikke paa forhaand være tat noget standpunkt til, hvorledes statsmagterne bør stille sig til de spørmaal, der reiser sig, hvis folkeavstemningen som resultat gir flertall for hetvinsforbudets ophevelse. Regjering og storting maa staa helt fritt like overfor den ordning, som det under hensyn baade til vor handelspolitiske stilling og til edruelighetsforholdene, maatte vise sig hensigtsmessig at vedta. Hvorfor er dette sagt? Fordi regjeringen var fuldt opmerksom paa at det ganske momentant at opheve hetvinsforbudet med de følger at man samtidig gav en fri og ubegrenset import kunde ha betenkelige følger for edruelighetsforholdene her i landet. Ogsaa paa dette omraade, mente den forrige regjering, var taalmodighetens linje den bedste, og at det var godt og riktig at gaa forsiktig tilverks, - og dette gjelder idag som det gjaldt den forrige regjering. Konklusionen av disse mine betragtninger er følgende: Regjeringen aksepterer en utsettelse av lovens behandling, den fortsetter gjennom minister Wedel Jarlsberg at forhandle om en avtale under forutsetning av hetvinsforbudets ophevelse. Der er særlig ett punkt under disse forhandlinger - det er ikke et stort punkt, men det er et overordentlig viktig punkt - som man skal legge vekt paa, og som jeg kan tenke mig den kan naa frem til, hvis Stortinget ikke ogsaa følger regjeringens eksempel at blotstille sin bedste trumf paa forhaand, - og det er den betingelse som findes like overfor de hete vine som for den lette vin, den ret til for direkte importører at opta bestillinger paa hvilket som helst merke som disse direkte importører ønsker, og at opta det til en pris som er meget billig, til en avgift som ligger meget lavt. Ogsaa likeoverfor de franske lette vine har dette vært en av de største betenkeligheter, og enhver, ikke mindst regjeringen, kjender til, hvilke vanskelige spørmaal dette har reist med hensyn til monopolets stilling. Men naar det gjelder de hete vine, saa kan det, som for de lette vine nærmest maa karakteriseres som en ulempe, lett bli en fare. Dette ene punkt er et spørmaal saa viktig, at hvis regjeringen paa dette omraade kan opnaa noget, er overordentlig meget naadd, for da er en hel del av de betenkeligheter, som jeg ialfall nærer ved en pludselig ophevelse av hetvinsforbudet med den ubegrensede import, falt

bort. Hvis regjeringen gaar med paa en utsettelse som jeg her har nævnt, vil man jo ogsaa faa bedre tid paa sig, ro paa sig og anledning til at drøfte og nøiere overveie disse spørsmåal og redegjøre for de vanskeligheter, man har møtt. Jeg kan oprigtig talt ikke tenke mig annet enn at regjeringen gjør det, for det er efter min mening et noksaa billig krav av landets nationalforsamling, at der like overfor disse spørsmåal tages den fornødne tid. Saa kunde man samtidig her hjemme drøfte, hvorledes vi kanskje skulde innrette os med den hetvin, som vi nu maa være forberedt paa at faa inn, og om der var forhold som gjorde det nødvendig at man fandt frem til en slags midlertidig ordning. Jeg har i min tanke gaatt saa langt, at man for at komme ut av toldkrigen straks skulde spørre regjeringen, om den ikke skulde være villig til at ta mot en bemyndigelse fra Stortinget til at slutte en modus vivendi med Portugal. Jeg vet godt, at den modus vivendi med Portugal maatte indeholde bestemmelser om et visst tvangskjøp i den tid underhandlingerne varte, en viss kontingent; men jeg vil be regjeringen ikke ta dette for letsindig og le av det, for jeg kunde tenke mig at det kunde ordnes paa den praktiske og hensigtsmessige maate at man sa til Portugal, at vi skal overta en viss garanti for at vinmonopolet som saadant kjøper et visst kvantum vin nu fremover, saa faar man ro og tid paa sig, og man blir øieblikkelig fri toldkrigen. Hvis denne fremgangsmaate følges, tror jeg man naar frem. Selvom man vil gaa med paa dette sidste alternativ som en praktisk og forretningsmessig utvei, er betænkeligheten derved ikke stor, for enhver vet, at i det øieblik hetvinsforbudet virkelig opheves, trenger vinmonopolet straks mange hundrede tusen liter portvin, saa meget, at hvis hetvinsforbudet idag opheves, saa maa vinmonopolet øieblikkelig gjøre bestillinger paa 5 - 600 000 liter portvin. Derfor var det ogsaa man kunde tenke sig en saadan praktisk underhaandsordning, saa man vandt tid, og naar man da kom til denne forsamling og foreslog hetvinsforbudet ophevet, da kan man være ganske sikker paa at man fandt en ganske annen tilslutning og forstaaelse enn idag. Konklusjonen av mine betragtninger er altsaa den, at saadan som stillingen er idag, maa behandlingen av dette lovforslag utstaa. Jeg vilde svært gjerne, at formen paa det utsættelsesforslag skulde bli saa hensynsfuld mot regjeringen som det paa nogen maate gaar an. Hvis regjeringen ikke synes, at den form som indstillingen har, gaar an - her uttaler jeg mig kun paa mine egne vegne - saa synes jeg Odelstinget maa kunne finde en anden form, som ikke paa nogen maate gaar regjeringens ære for nær. Men regjeringen skylder Odelstinget og Stortinget i en saa vanskelig situation, som vi nu er bragt op i, at de faar den tid paa sig som er nødvendig for at fortsætte disse forhandlinger. Med hensyn til telegrammerne vil jeg be om, at de telegrammer som blev opløst paa torsdag, blir levert Stortingets medlemmer i avskrift, men selvfølgelig som konfidentielle og hemmelige dokumenter.

Hambro: Jeg skal ikke si mange ord om sakens realitet, men der falddt fra den sidste ærede taler endel bemerkninger om høirepressens stilling og om regjeringens forhold til høires

presse. Jeg fæster da først oppmerksomheten ved det eiendommelig logiske indhold av den sidste ærede talers bemerkninger. Han begyndte med at si, at regjeringen og høire kan ikke ha været helt loyale, for i møte for lukkede døre blev der git os yderst ugunstige meddelelser, og vi kunde allerede samme dag læse i høirepressen, at alt sammen var forløpet meget gunstig - altsaa maa høirepressen ha faat konfidentielle og hemmelige underretninger. Det faktiske forhold er jo det - hvad ogsaa den sidste ærede taler burde ha kunnet læse sig til - at allerede indholdet av de artikler som han sigter til, maatte gjøre det klart at pressen var uten efterretninger, og jeg finder at burde gi den faktiske opplysning for at slaa ned enhver slik tale, som er like uefterrettelig som den er utilbørlig, at høires presse har i denne sak som i de fleste saker som behandles for lukkede døre i Stortinget, været holdt i den grad utenfor, at jeg efter forlangende av høires presse i høires gruppemøte igaar fandt mig forpligtet til at rette en meget skarp kritik mot regjeringen og mot gruppens styre, fordi den viste en utilnærmelighet og taushet likeoverfor pressen, som gjør at denne slet ikke er orientert. Og det er det almindelige utsagn i høirepressen ved denne anledning som ved andre: Se hvor ganske anderledes venstres regjering har forstaat, ikke bare at holde sin egen presse, men ogsaa hele landets presse underrettet, naar slike ting har været oppe. Det er det faktiske forhold, og ikke det alene; men jeg fandt at maatte ta op et andet forhold, og peke paa hvorledes venstre ogsaa der meget smidigere har forstaat at indpasse sig, - det nemlig, at høires generalsekretær ganske umulig har kunnet faa nogen underretning av sine loyale partifæller i regjering og Storting, saa han har ikke kunnet svare alle de utenbys aviser som har henvendt sig til ham. Og det er betegnende, og det er et absolut korrekt uttrykk for kjendsgjerningen, hvad en gammel høireredaktør sa til mig igaar: Der har i mange aar aldrig været noget møte for lukkede døre i Stortinget, uten at jeg har faat vite saa nogenlunde hvad der har passert; men jeg har aldrig faat vite nogetsomhelst av nogen høiremand. Det er det faktiske forhold.

Jeg tror at det var typisk for den ærede tidligere utenriksministers opfatning baade av dette forhold og av regjeringens forhold til sine sendemænd ute og av disse sendemænds forhold til den absolutte sandhet, naar han siger om minister Wedel, at sendemand Wedel er ikke dummere end at han forstaar paa et telegram fra den norske regjering hvilket svar den ønsker. Der faldt fra disse ord et karakteristisk streiflyv tilbake over de telegramvekslinger hr. Mowinckel har hat med sine sendemænd ute. Det er skikken til at vække nogen oppmerksomhet at den tidligere utenriksminister gir denne karakteristikk av den sendemand hvem han ved mange leiligheter har rost i de høieste toner. Det vilde jo være interessant at vite om endel av denne ros falder paa denne side av sendemandens intelligens.

Der blev av den sidste ærede taler dvælet ved de vanskeligheter som opstaar naar hetvinsforbudet blir ophævet, paa grund av ordningen med monopolets optagelse av ordres og

en hel række andre ting. Jeg spør: Hvorfor var ikke de ting utredet av den tidligere utenriksminister, saaledes at de forelaa klart da han utredet begge alternativer for en traktat med Portugal? Er dette spørsmaal, som er opstaatt i hans tænkning efterat regjeringsskiftet fandt sted? Forelaa ikke de spørsmaal dengang han fremla de to utkast til traktat, og drøftet hvorledes man skulde kunne faa en traktat paa det ene eller paa det andet grundlag? Og jeg fæster ogsaa opmerksomheten et øieblik ved at den forrige regjering fandt det uttømmende og fandt det tilfredsstillende at faa en enkelt erklæring fra sendemand Wedel da det gjaldt spørsmaal som man idag pludselig er kommet ind paa som en vanskelighet. Det heter i Stortingsmeddelelse nr. 11 side 15 til 16:

"Under de seneste forhandlinger med Portugal blev sendemand Wedel Jarlsberg i skrivelse fra utenriksminister Mowinckel av 22de december 1922 anmodet om en uttalelse om hvorledes det kunde tænkes at Frankrike vilde stille sig i tilfælde av at hetvinsforbudet blev ophævet, hvad enten de hete vine blev likestillet med lette vine med hensyn til omsætning og salg, eller ved at der blev etablert en rationering av de hete vine, idet spørsmålet om et saadant skridt i høi grad vil avhænge av hvilke direkte følger det i handelspolitisk henseende kunde tænkes at faa for brændevinsforbudet."

I anledning av denne forespørsel meddelte sendemand Wedel Jarlsberg i skrivelse av 3dje januar d.a. følgende:

"Frankrike kan ikke tænkes at ha nogen indvending imot hetvinsforbudets ophævelse og vil ikke paa basis derav kunne forlange nogen ophævelse av brændevinsforbudet."

Den sidste ærede taler opfordret regjeringen til at legge kursen noget om. Jeg kan saa levende forstaa det; men den siddende regjering har ikke den ærede tidligere utenriksministers øvelse i at legge kursen om, og dens parti ønsker heller ikke at den skal ha det. - Jeg hørte med megen interesse hans slutningsforslag om at vi skulde faa kontingenteringen inn paa en ny maate i form av en modus vivendi med Portugal; og jeg kan ikke negte for at det mindede mig om de gamle historier om de regnskaper, som blev forelagt skibsrederne, og som skibsrederne forela for sine aksjonærer. Det hendte f.eks. med en av Wilhelmsens skipperer i sin tid, fortelles det i Tønsberg, at en av hans kolleger kom til ham og sa: Du skulde faa dig en ny vinterfrak, du kan jo bare ta det inn i regnskapet! Og manden var saa ganske troskyldig som om han hadde vært en høire-statsraad; han skrev i sit regnskap: 250 kroner for en vinterfrak. Wilhelmsen spurte, om han var splittet, og strøk det ut. Men da han kom hjem igjen 2 aar efter, sa Wilhelmsen: Denne gang har du vel ikke en ny vinterfrak med i regnskapet? Da smilte skipperen og sa:

Jo gu' er den der, men nu skal den ikke være saa lett at finde!

Statsraad Klingenberg: Det var et par bemerkninger av den ærede representant hr. Oftedal som gjør, at jeg vil faa lov til at svare lidt. Han paaberopte sig en mann, som lot til at staa avholdsspørsmålet, edruelighetsspørsmålet, meget nær, og som det laa sterkt paa sinde at forholdene skulde arte sig bedst mulig i saa henseende, og den mann skulde ha sagt, at en værre periode enn den vi hadde, da brennevinsforbudet bestod, men ikke hetvinsforbudet i 1916, hadde han ikke oplevet. Men den ærede representant maa være opmerksom paa - og jeg kan ikke tenke mig at det har gaatt ham forbi - at dengang hadde man ikke monopolet med eneberettigelse til innførsel av hetvin og vin overhovedet, og dengang hadde man ikke nogen garanti for, at de vine man gjennom dette monopol fører inn i landet, er naturvine, gode vine. Dengang fik man laddevinsflommen, som nu er utelukket, og det skulde representanten vite.

Likesaa forbausende var det for mig at høre at han i en saa alvorlig situasjon som denne paaberopte farerne ved at der skulde bestilles fra frilager. Det er monopolet som er eneberettiget til at innføre vin, og bestillinger paa hetvin og letvin maa gaa igjennem monopolet, og ingen kan tvinge monopolet til at ta frilagrets vin, det kan de simpelthen la være. Da tenker jeg at den forretning vil være fordi med det samme, - det maa representanten vite. Det nytter da ikke at komme med den slags ting.

Statsminister Halvorsen: Jeg tror det er godt og nyttig at møtet er sat for lukkede døre av en bestemt grund og det er den, at det vilde ikke være fornuftig saaledes som stillingen er idag med de endelige forhandlinger som skal optages med Portugal at rulle op for Portugal, hvorledes vi i kraft av vor kommunallovgivning praktisk talt kan tørlegge hele landet med den eneste undtagelse, hvis de setter det paa spidsen, at monopolet er sikret et utsalgssted i riket. Det er det faktiske forhold, det gjelder baade med hensyn til salgsrettigheter og skjenkerettigheter. Men det er jo ganske klart, naar man ser paa det telegram vi har faatt fra minister Wedel Jarlsberg gjennom utenriksministeren at de i Portugal har faatt et annet sammenligningsledd. De er stillet i utsigt 850 000 liter og det er givet at de kommer til at sammenligne og at vi kan faa trouble med det, og derfor bør man naar dørene aapnes være forsiktig med at tale om dette. Vi innretter os jo fullt overensstemmende med traktaten bona fide, saaledes som vi vil, fordi det er vedtat det som staar her, at det er en selvfølge at dette paa ingen maate ophever den ret som ifølge den norske lovgivning tilligger de kommunale myndigheter med hensyn til bevilling. Hellerikke opheves den ret som enhver regjering har til at etablere politiforholdsregler som vil være nødvendige i visse særlige tilfelle, forsaavidt som disse i virkeligheten ikke betyr det samme som at legge hindringer iveien o.s.v. Saa den ting er ganske klar. Men jeg advarer mot at man kommer for meget inn paa dette; fordi det kan volde os visse vanskeligheter. Ellers

skal jeg ikke si stort, som behøver at siges for lukkede døre, men det forekommer mig at den ærede representant hr. Mowinckel vil likesom begynde paany igjen. Det er likesom disse aars forhandlinger med Portugal ikke har eksistert, og dog maa han vite, at det var i 1919 at Portugaltraktaten blev opsagt efter behandlingen her i Stortinget, og siden har vi hat forhandlinger med Portugal, og de har staatt i stampe, fordi man har staatt mot en vegg; de har overhovedet ikke villet forhandle uten paa fritt grunnlag. Saa har man forsøkt for at opretholde Stortingets mandat og for at opretholde forbudet her i landet veien gjennom kontingenterne og den vei blev drevet saa langt, at endelig Stortinget med overveldende flertal, alle partier, tok avstand fra det. Det skrives altid som det var bare høire og frisindede som har stemt kontingenterne ned, men det er folk fra alle partier, selv en hel del av venstres egne menn var med paa at sette bom for den vei, og vil vi da se sandheten i øinene, maa vi forstaa, at nu er det ingen annen vei at gaa, hvis vi vil ha traktat, enn at gi hetvinen fri. Det er et reelt standpunkt hr. Oftedal inntar, og det forstaar jeg, hvis han mener at det er saa betenkelig at gaa til hetvinsforbudets ophevelse at det er mer betenkelig enn at beholde toldkrigen, da har han sit standpunkt klart; men det er krydsende hensyn som gjelder her og da faar enhver avgjøre det under ansvar. Den situasjon er ganske klar. Men hvorledes er situasjonen nu? Hr. Mowinckel har sagt - og jeg vil gjerne provosere ham til aa uttale sig om det, for det er jo da kardinalpunktet - hr. Mowinckel har sagt at han som utenriksminister loyal mot Stortingets beslutning har drevet forhandlinger paa alternativt grunnlag. Det vet vi jo alle vi som var med her den 1. august at det som var oss lovet, det var at vi skulde faa to alternative utkast, ett paa grunnlag av kontingent, og ett paa grunnlag av fri hetvins innførsel. Der var ikke nogen andre alternativer. Han sa selv at han har gjort det, og at det ikke kan bebreides ham det minste. Hvad har han oppnaad? Han har opnaadd den traktat som vi finner her i St.prp. nr. 29. Og hvorledes er stillingen efter denne traktat? Jo stillingen er den - og det vil jeg be om at man legger sig paa sindet - at "saa lenge der i Norge gjelder en forbuds- eller innskrenkningsordning med hensyn til innførselen av vin over 14 graders alkoholstyrke, skal vi ta inn en viss kontingent vin. Men det er forutsetningen at i tilfelle av at den innførselsfrihet som vin med en alkoholstyrke av 14 grader eller derunder nyder godt av i Norge, blir utvidet til aa gjelde vin med en alkoholstyrke av inntil 21 grader, saa slipper vi kontingent. Det vil sett i traktatens lys si at hvis vi gaar med paa aa heve grensen fra 14 til 21 grader, saa slipper vi kontingenten. Men nogen særegen regel som gir adgang til aa innskrenke omsetningen av hetvinene her i landet, har han ikke faatt inn i sin traktat, for i samme øieblikk han vil gaa inn paa det, henger han sig fast i kontingenten. Han har ingen særskilt ordning. Saa er der en ting som er av vesentlig betydning - og det er et nytt moment av vesentlig vekt - og det er at i artikkel 3 har vi nu faatt den portugisiske utenriksministers egne ord for at det eneste han forlanger forandret, er disse ordene "innen denne

ordnings ramme", ("innenfor denne ordning"), hvilket er ganske selvfølgelig maa falle vekk, og at henvisningen til teknisk og medisinsk bruk ogsaa skal gaa ut. Altsaa vi har da akkurat de samme bestemmelser som står i traktaten, og det har vi faatt tilsagn om, det har vi den portugisiske utenriksministers egne ord for. Altsaa forholdet er det - og det kan ikke benektes - at vi har Portugals tilsagn om at det er ingen nødvendighet for aa forandre basis, det er bare aa faa ut av traktaten det som er stridende mot den nye forutsetning, hetvinsens frie innførsel, saa er alt i orden efter Mowinckels eget forslag. Det er stillingen, og det er selvfølgelig det som har gjort at regjeringen er gaatt frem paa den maate den er gaatt frem, nettop i tillid til at forhandlingerne er ført paa fair maate, ogsaa paa fritt grunnlag. Selvfølgelig har vi stolt paa det, for vi har ingen grunn til aa mistvile paa det. Og det som er fremlagt i traktaten, det er som det vi med rett og rimelig kan vente i og for sig. Og jeg vil be om at hvis man mener det er galt det jeg her sier, at man paaviser det. Men det lar sig ikke bestride at det er korrekt, og da forstaar jeg ikke hvad meningen er med disse vanskeligheter som der reises. Det er mulig at naar man staar ved avgjørelsen - og der staar man nu - det er mulig at man da vil si nei, nu gjelder det hetvinsforbudets ophevelse, og det er et saa alvorlig skridt at jeg tør ikke være med, det er all right. La det staa sin prøve. Men hvad skal vi med utsettelse? Det begriper jeg ikke. Jeg mener og fastholder at skal vi med hensyn til § 9, hvor man ser at den portugisiske engstelse med hensyn til hetvinsforbudets ophevelse spiller inn, faa en forandring - hvilket jeg ikke tviler paa - paa en tilfredsstillende maate, saa er det nettop ved at minister Wedel greier det naar vi har faatt fullmakt til ophevelse av hetvinsforbudet, at de kan reise ned aa si, nu kan det ordnes paa flekken, vil dere være med? Da gaar det. Og naar Stortinget faar vaart - jeg kan gjerne si - æresord paa at vi skal ikke bruke denne fullmakt som kongen faar til aa sette loven i verk, før traktaten er i orden, da forstaar jeg ikke med hvilken rett man vil nekte regjeringen disse fullmakter. Og hvis det i traktaten skulde vise sig at der kommer bestemmelser inn som ikke stemmer med det som her er vedtatt, bestemmelser av nogensomhelst betydning, da skal denne traktat forelegges Stortinget, om det saa er midt i paasken. Det er et fair og helt aapent spill, det skal enhver vite. Men dette er ting som jeg ogsaa skal komme inn paa for aapne døre. - Og saa det tilslutt at nu har vi gjennom disse aar lært den ting at hadde vi holdt oss til hvad minister Wedel sa i de fleste situasjoner, saa hadde vi fulgt den mann som til syvende og sist har vist sig aa faa rett. Og denne uttalelse med hensyn til at der skulde være nogen baktanker, forstaar jeg ikke. Vi bygger paa det arbeide som den tidligere utenriksminister selv har gjort, som et færdig produkt. Om vi spør, om han har noget haab om, at Portugal, som to gange har sagt, at naar hetvinsforbudet ophæves, skal vi ta de avsluttende forhandlinger - naar vi spør ham, om han har noget haab om, at Portugal vil forandre det, og han sier absolut nei, det er haabløst, saa sier jeg, saa kan vi trygt følge hr. Wedel. Der er ingen skade skedd,

det hele forløper, saavidt jeg forstaar, netop paa den maate, vi hadde lov til at tro paa forhaand, det maatte forløpe.

Oftedal: Den ærede socialministers skraasikre ord gjør mig litt ængstelig. Naar han vover at avvise enhver mulighet for den frilagertrafik, som jeg nævnte, paa den maate, som han gjorde, frygter jeg for, at hans orientering er mangelfuld. Jeg frygter for, at enhver privatmand kan importere sig vin gjennom monopolet, og at disse bestillinger kan effektueres fra en frilagerbeholdning, trodde jeg dog ogsaa, at den ærede socialminister maatte være paa det rene med. Jeg skal ikke si mere om det, hans ord staar i Stortingets referat, og vi vil jo se, hvorledes dette utvikler sig. Og jeg har da bare en eneste ting, jeg vil nævne i dette møte for lukkede døre. Jeg oppfattet den ærede socialminister saa, at det var hans bestemte forutsætning og hans garanti overfor Stortinget, at en automatisk utvidelse av skjønkerettighetene til ogsaa at omfatte hete vine er udelukket.

Præsidenten: Statsraad Klingenberg har ordet til en kort bemerkning.

Statsraad Klingenberg: Det var den ærede representant, som var ute og sa det, at jeg hadde bestridt muligheten av, at man kunde faa ind vin fra et frilager. Nei, men jeg har sagt, at monopolet har eneretten til import, og det kan la være at ta den. Det kan vel ikke den ærede representant bestride? Han har selv anordnet dette monopol og git det eneretten til indførsel. Det, en borger har krav paa, er at faa den naturlige vin, som Portugal producerer i de to distrikter, som er nævnt i traktatutkastet, av et hvilket som helst merke, det er saa, men det maa gaa gjennom monopolet, og monopolet har selvfølgelig ret til at svare: Vi tar ikke av deres frilagervare, vi tar fra Portugal. Det er ganske liketil.

Spangelo: Det er en ting, jeg gjerne vil sette fingeren paa nu, mens vi taler for lukkede døre. Det har været urgert over, at det antydes fra portugisisk side, at traktaten skal kunne opsies med een maanedes varsel, hvis ikke Norge lojalt opfylder den. Det er sagt og med rette, at det er ikke behagelig at faa den slags paamindelser, deri er jeg fuldstændig enig. Men i denne forbindelse tror jeg, man faar erindre - det er bra at huske paa det - at vi alle har en fortid, den norske stat har ogsaa i det punkt en fortid, og den fortid bestaar deri, at vi befandt os i traktatbrudd med vinlandene i over tre aar efter krigens slutning. Vi indførte under krigen forbud - det var der ingen, som sa noget mot, men da krigen var slut vedblev vi at haandhæve forbudet. Jeg vil straks si, at fra et totalstandpunkt var det korrekt, for de tilstande, som krigen hadde skapt, ophørte ikke i og med krigen, de fortsatte. Men paa den anden side - saa vi paa traktaterne, berettiget ikke disse os til at vedbli med forbudet. Jeg har fra ledende og styrende mænd den uttalelse, at den omstændighet, at vi holdt paa det forbud, har skadet os overfor vinlandene mere, end vi aner. Jeg tænker, vi alle har

dette i frisk erindring, vi, som var med, da spørsmålene var oppe. Jeg vil bare minde om det, det kan være godt at huske det, hvorfor der nu antydes 1 månedes opsigelse i tilfælde illojal opfyldelse.

Præsidenten: Hr. Oftedal har ordet til en kort bemerkning.

Oftedal: Jeg er mig fuldt bevisst, at jeg var med paa at anordne monopolet, og alt vilde være bra, hvis man kunde gjøre regning paa nogenlunde lojalitet fra dem, som staar under norsk lov, men den ærede socialminister maa vite, hvorledes det staar til paa det omraade.

Utenriksminister Michelet: Kun en ganske kort bemerkning, en bemerkning jeg ikke er sikker paa, at jeg tør fremkomme med eller vil fremkomme med for aapne døre. Komitemindretallet former tilslut et saadant forslag: "Lovforslagets behandling utstaar indtil resultatet av regjeringens forhandlinger med Portugal foreligger." Jeg mener, at man allerede har saadan oversigt over regjeringens forhandlinger med Portugal, at enhver maa kunne ta standpunkt til det. Situationen er saa enkel, saa oversigtlig. Vi vet, vi kan faa traktat i det væsentlige overensstemmende med alternativ B i utenriksminister Mowinckels forslag, vi vet, at vi slipper kontingenteringen, vi vet, at vore skibe blir behandlet paa samme maate som de franske skibe, at de som de blir behandlet bedst mulig, vi vet, at alle disse artikler som findes spesifisert, skal nyde mestbegunstigelsesbehandling og mindstetarif-behandling o.s.v. - alt det gjælder fremdeles, og jeg mener, at efter det, som foreligger fra minister Wedel idag, er en række av de indvendinger og tvil, som den tidligere utenriksminister hr. Mowinckel har fremholdt, fjernet.

Wrangell: Det var en uttalelse av hr. Oftedal, som gjorde at jeg forlangte ordet. Det er - desværre vil jeg si - sjelden at høre, at skibsfarten ofres nogen speciel interesse. Det var derfor noksaa gildt at høre at hr. Oftedal interesserte sig for den og trodde at den vilde lide særlig ved den ene månedes opsigelse, som det altsaa er spørsmål om. Det stemmer ikke, synes jeg, saa ganske overens med de uttalelser, som handelsdepartementet har git i stortingsproposition nr. 29. Der uttaler departementet, at det finder at kunne akseptere disse 15 pct. istedenfor de 25, og videre at det maa dog sies at være en forbedring. Ja, man kan nok si det er en forbedring forsaavidt som de tidligere skibsutgifter der nede slukte mere end hele fragten, hvor man kom fra, og derfor helt utelukket vor skibsfart; men naar jeg skal uttale mig om den ene måned - jeg gjør det for lukkede døre, fordi jeg mener det ikke er riktig at tale om det for aapne døre i den form - saa vil jeg si, at jeg ikke rigtig kan være enig i, at bestemmelse om en månedes opsigelse skulde være daarligere end en traktat, som kun skulde gjælde ett aar. Vel kan det være ubehagelig at ha en månedes opsigelse, det er sandt, men man maa dog huske paa, at denne frist kun vil gjøres gjældende naar vi gjør brudd paa

traktaten, og det skulde jeg ikke tro at hverken den norske regjering eller det norske storting saa snart vil komme til at gjøre igjen. Jeg nærer derfor ikke den store frygt for denne ene maaned, selv om jeg selvfølgelig vilde foretrukket en længere opsigelsesfrist.

A. Holmboe: Jeg vil faa lov til at minde om den henstilling som blev gjort av hr. Mowinckel om at Stortingets medlemmer maatte faa avskrift av den telegramveksel, som er ført fra regjeringens side. Jeg vet jo ikke hvordan regjeringen vil stille sig til et mulig utsættelsesforslag, men jeg forutsætter at regjeringens stilling ihvertfald ikke er saadan, at ikke Stortingets medlemmer skal faa anledning til nærmere at studere denne telegramveksel. Jeg har for mange dage siden bedt om, at alle telegrammer eller nye dokumenter fra utenriksdepartementet, som maatte vedkomme denne sak, maatte bli tilstillet konstitutionskomiteen straks. Jeg bragte det paa bane igaar for den ærede utenriksminister, og jeg har saa sent som idag talt med utenriksraaden om det og forutsætter at det kommer. Det kan dog vel ikke være meningen at tvinge Odelstinget til at ta standpunkt til denne sak, uten at vi ialfald har nogen anledning til at studere dokumenter anderledes end efter en ret og slet oplæsning i forsamlingen. Det var bare det jeg vilde nævne.

Statsminister Halvorsen: Jeg skal til de sidste bemerkninger uttale, at selvfølgelig kan regjeringen ikke ha noget at indvende mot at tingets medlemmer, naar de ønsker det, faar sig tilstillet disse telegrammer og faar den tid til at studere dem, som man mener man maa ha - det kan jo ikke bli lenger end i høiden til mandag, for jeg gaar ut fra at repræsentanterne skal kunne faa telegrammerne ihvertfald i god tid i eftermiddag. En utsættelse til mandag morgen kan der ikke være nogen grund til at motsætte sig. Men det sier jeg straks, at en utsættelse av anden art vil regjeringen - som den ser saken an - ikke kunne være med paa. Men at der blir tat alt det hensyn, som ellers kan vises, kan regjeringen selvfølgelig ikke motsætte sig.

Lykke: Det forbauset mig litt at høre konstitutionskomiteens formand, som selv er jurist, at komme med dette tamme og paafaldende argument for at faa utsættelse. Der er i det hele, saavidt jeg forstod, 6 à 8 ganske kortfattede telegrammer det her er spørsmal om. Utenriksministeren har læst dem op en gang for Stortinget, langsomt og tydelig, og Stortinget har fuld adgang til atter at faa dem oplæst, hvis det ønsker det. Hvis det blir saa at Stortingets medlemmer faar dem idag, saa maa det jo i alle tilfælde ikke bli tale om at denne sak utsættes lenger end til mandag formiddag.

Mjelde: Jeg hørte med opmerksomhet paa, at statsministeren ikke hadde noget imot at Odelstinget blev tilstillet de fornødne dokumenter, men inden mandag skulde saken avgjøres! Er det ikke Odelstinget som bestemmer naar man er færdig med

at studere dokumenterne og kan ta op en sak til behandling? Er det kommet saa langt i dette forhold, at det er regjeringen som bestemmer Odelstingets forretningsorden? Nei, blir Odelstinget færdig til mandag og vil opta saken til behandling da, saa gjør det det, men regjeringen bestemmer det ikke.

Statsminister Halvorsen: Overfor hr. Mjelde vil jeg si, at jeg synes jo ikke hans uttalelse var saa særlig betydningsfuld, for vi vet jo, at vi her staar likeoverfor en sak som staar paa kartet, og vi vet at landets fiskere under fisket ser paa os med brændende øine, og da mente jeg at være i den bedste forstaaelse med Odelstinget, naar jeg gav uttrykk for at der maatte tas fat med mest mulig fart. Det er ikke min mening at sette Odelstinget kniven for strupen. Det som er det væsentlige er selvfølgelig, at realitetsavgjørelse er truffet før Stortinget tar sin paaskeferie og at regjeringen har fuldmagt til i paasken at arbeide videre med saken. Med mit kjendskap til dette - og jeg kjender jo litt til det - skulde jeg tro, hvis de faar de dokumenter tidlig idag, at de kunde - om man vil - ha gruppemøter eller noget saadant - der er adgang til at holde dem om søndagen ogsaa for den saks skyld - eller vi kan begynde møtet i Odelstinget senere mandag.

Mjelde: Hverken fra min side, og heller ikke tror jeg fra min gruppes side, vil der bli forsøkt at trænere saken, og vi er ogsaa opmerksom paa, at det er fiskernes interesser som det her gjelder. Men fiskernes interesser har det gjældt fra første stund av, ogsaa den tid den ærede statsminister var formand i konstitutionskomiteen, saa han skulde ialfald være den sidste til at paaberope sig fiskernes interesser i dette tilfælde. Det maatte han ha kjendskap til allerede fra først av.

Præsidenten: Præsidenten vil i anledning av de sidste uttalelser bemerke, at det selvfølgelig ikke fra Odelstingets side vil bli gjort forsøk paa at trænere saken. Præsidenten har slaat den op, saasnant han kunde gjøre det efterat indstillingen var avgit. En anden sak er, at Odelstinget selvfølgelig har ret til at ta den tid det selv mener at behøve for sakens behandling, og at det behandler den paa det tidspunkt som det selv mener er det rette.

Mellbye: Jeg vilde gjerne støtte dette forslag om utsættelse til mandag, saa vi kan faa anledning til at se paa disse telegrammer. Jeg tror det er riktig.

Præsidenten: Præsidenten har ikke betragtet det saa, at der er fremsat noget forslag i den retning her i dette møte for lukkede døre. Præsidenten antar, at det spørsmaal maa komme op, naar vi nu efterpaa setter møtet for aapne døre og refererer saken da.

A. Holmboe: Jeg synes hr. Lykke kunde ha sparet sin forundring til en anden gang. Hr. Lykke maa jo være opmerksom

paa, at det er to slags utsættelse som her er forlangt, den ene som er bragt paa bane i den form, at saken skal utsættes her indtil man ser, hvordan det gaar med traktatforhandlingerne, og en anden utsættelse som var bragt paa bane av mig, - saa meget, at Odelstinget kunde faa anledning til at studere sakens dokumenter. Jeg vet ikke om Odelstinget synes at en saadan utsættelse er nødvendig, men jeg synes det skulde være vanskelig for en repræsentant at motsætte sig det, naar der uttrykkes ønske om det i forsamlingen.

Oscar Larsen: Jeg synes nok at det muligens kan være berettiget, at disse telegrammer blir omdelt til Odelstingets medlemmer, men det maa da være klart for enhver, at tiden idag og imorgen maa være tilstrækkelig til dette, saa man kan utsætte saken kun til mandag. Jeg synes den bemerkning som kom fra den ærede repræsentant hr. Mjelde var meget uberettiget. Man vil kun - det blev ogsaa nævnt fra repræsentanten hr. Holmboe - man vil kun ha den tid som er tilstrækkelig til at studere hvad som staar i disse telegrammer, idet det formodentlig paa forskjellig hold ikke endnu er helt paa det rene. Jeg tror ogsaa, at det vil bringe mere klarhet i saken, at man faar studere disse telegrammer, man faar kanskje en klarere opfatning av, hvordan situationen er. Fra forskjellig hold har det jo netop været fremholdt, at situationen er uklar. Men tiden til mandag maa være tilstrækkelig til dette, nogen længere utsættelse bør der ikke være tale om.

Lykke: Jeg maa si situationen er yderst fornøielig. Her kommer hr. Holmboe, konstitutionskomiteens formand, og snakker om sakens dokumenter. Hvad er det for en sak vi behandler? Det er spørsmålet om forandring av forbudsloven vi behandler. Sakens dokumenter foreligger. Det som kommer ved siden av, og som nu ønskes mangfoldiggjort, det er utenriksministerens redegjørelse for Stortinget. Og hvis hr. Holmboe var i den stilling, at dette hadde den betydning for den sak som skulde op idag, hadde det været hr. Holmboes pligt at si til utenriksministeren den dag Stortinget hadde møte: De maa være saa venlig at la Stortinget faa dette mangfoldiggjort. Det hadde været det rigtige. Jeg vil ikke motsætte mig utsættelse til mandag, men hele grundlaget for en længere utsættelse er jo svigtende.

A. Holmboe: Jeg skal kun tilføie, at det er ikke Odelstingets skyld, at ikke disse telegrammer foreligger i avskrift idag. Som jeg oplyste første gang jeg hadde ordet, er det vistnok omtrent en uke siden jeg bad om, at de dokumenter som vedkom saken, maatte bli tilstillet Stortinget, og hvis de hadde været utdelt allerede torsdag eller igaar, var jo ikke dette forekommet. Jeg mener det er riktig, at Odelstinget faar anledning til at faa disse telegrammer i avskrift.

Hambro: Det forekommer mig, at konstitutionskomiteens ærede formand nu begynder at stille sine krav til regjeringen noget høit. Der blev læst op her et telegram som er kommet

idag, og konstitutionskomiteens formand sa, at hvis det hadde været omdelt torsdag, kunde vi være sparet for dette. - Den situation som vi staar i her idag, vil jo kunne fremmanes hver eneste dag, indtil det hele spørsmaal er i orden. Hver dag vil der kunne indløpe et nyt telegram, hver dag vil man kunne si: Vi maa faa det mangfoldiggjort! Der er selvsagt ingen som vil indvende noget mot, at dette blir utsat til mandag, naar der fremkommer ønske om det. Den er jo ikke uoverskuelig den telegramveksel. Den har været læst op en gang, et par telegrammer to gange her. Man skulde tro, at det var mulig at faa oversigt over det; men selvsagt, hvis der fremkommer forslag om utsættelse til mandag, er der ingen som vil stemme imot det. Men jeg vil henstille til den ærede repræsentant hr. Mowinckel, som var saa omsorgsfuld for pressen, at han læser igjennem "Dagbladet" for fredag. Jeg vet ikke om han har gjort det. Der staar et temmelig korrekt referat av det som er kjernen i det som passerte i Stortingets møte for lukkede døre. Det lyder som følger: "Det er ikke gaat saa glat med at faa istand en ny overenskomst med Portugal som høires ledere forespeilet, dengang de gav Stortinget anvisning paa uten videre at forkaste det traktatutkast, som Portugal var gaat med paa".

Det viser en merkelig divinatorisk evne til at kunne gjengi indholdet av den ærede repræsentants uttalelse. Og videre: "Der foreligger vistnok i dette øieblik ingen ordentlig opplysning om Portugals holdning til de spørsmaal, som melder sig, hvis hetvinsforbudet skal ophæves og en anden ordning sættes isteden. Det ser ut til at regjeringen alt har kjørt sig fast og ikke kan komme videre uten Stortingets hjelp".

Jeg mener, at hvis det er noget blad, som har indeholdt korrekt referat av det, som er passert, saa er det "Dagbladet". Jeg har min tanke om, at der ogsaa i "Dagbladet"s aftenutgave idag vil komme et temmelig korrekt forlydende om, hvad der er passert i dette møte, selv om det ikke gjengis som forlydende, men alene oppstilles som formodninger og hypoteser. Jeg vil henstille til den ærede tidligere utenriksminister og de mænd, som ikke staar "Dagbladet" fjernt, at de henstiller til "Dagbladet"s redaktør at holde sin divinatoriske evne nogenlunde i tømme, saalænge Stortinget behandler disse ting for lukkede dører.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har ikke beklaget mig over "Dagbladet"s forholdsvis korrekte gjætninger fra møtet, men hvad jeg har beklaget mig over, er hørepressens ukorrekte og løgnagtige meddelelser om, hvad der nu foregaar i denne sak. De er nok saa betegnende for situationen de uttalelser, som kom fra hr. Lykke. Han kan ikke forstaa, at disse telegrammer om traktatspørsmaalene har noget med denne lovbehandling i Odelstinget at gjøre. Det faar være en ting, sier han, som Stortinget faar be om, eller som konstitutionskomiteens formand faar be om blir oversendt Stortinget. Odelstinget har intet at gjøre med dette. Her er vi desværre inde paa det springende punkt, at regjeringen ikke vil at Tinget skal se den nøie sammenheng som der er mellem traktatforhandlingerne

og hetvinsforbudets ophævelse. Og dog har regjeringen idag i Odelstinget selv fremlagt telegrammer og meddelelser om traktatforhandlingerne, som hr. Lykke nu sier ikke vedkommer Odelstinget, og som det derfor bør overlates til Stortinget at faa oversendt. Jeg tror, at de er saa oversigtlige disse telegrammer, at for den saks skyld kunde Odelstinget gjerne ha begyndt forhandlingerne, og vi kunde faat telegrammerne i løpet av dagen. Saa man maa ikke i disse ønsker fra venstrehold om at faa telegrammerne oversendt, se nogetsomhelst uttryk for lyst til paa kunstig maate at forhale denne sak, det maa man ikke; men man bør respektere det ønske, at disse telegrammer blir set paa, og det synes jeg man kunde gjøre uten nogen debat.

Markhus: Naar ein no vil prøva aa tyda burt dette ved aa segja at dette ikkje er dokumenti i saki, so skynar eg ikkje kvifor t.d. utanriksministeren i dag hev sitera 2 av desse telegrammi i samanheng med denne saki. Det maa i so tilfelle vera den vyrde utanriksminister som hev ført oss inn paa gale spor vedkomande dokumenti i saki. Men eg tenkjer nok at Odelstinget eller Stortinget i det heile hev full greida paa at dette i eigenleg meining òg er dokumenti i saki, og at det difor ikkje er meir enn eit rimeleg krav at dei vert tilgjengelege, soleis at ein kann faa sjaa deim og setja seg inn i deim paa den beste maaten.

Med umsyn til dette med pressa vil eg for min part segja, at det er ille at høgere hev so daarlege bladstyrarar med so daarlege instinkt og daarleg sans at dei ikkje kann greida aa klara ein slik situasjon; men det vert ikkje vaar sak.

Spangelo: Det er selvfølgelig ingen, som vil eller bør motsætte sig, at Tingets medlemmer faar adgang til at læse disse dokumenter, og dokumenterne er, saavidt jeg skjønner, ikke andet end de telegrammer, som utenriksministeren har læst op for os. De andre dokumenter er jo trykt og dem har vi. Disse telegrammer kan Stortingets kontor mangfoldiggjøre i løpet av et kvarter - jeg har spurt efter - og jeg skulde derfor tro, at om vi nu avbrøt disse forhandlinger og satte Tinget til ieftermiddag til sedvanlig tid kl. 1/2 6, vilde vi ogsaa ha tid til at læse telegrammerne og tid til at drøfte situationen os imellem i grupperne, om saa skulde være ønskelig. Jeg skulde derfor tro, at en utsættelse til ieftermiddag vil være fuldt tilstrækkelig, men jeg vil selvfølgelig ogsaa stemme for en utsættelse til mandag formiddag, naar Odelstinget ønsker det.

A. Holmboe: Jeg maa bare faa lov til at gjøre den korte bemerkning, at jeg ikke har foreslaat nogen utsættelse, og det var ikke min forutsætning, at saken nu skulde utsættes hverken til ieftermiddag eller til mandag. Jeg forutsatte, at møtet nu kunde fortsætte for aapne døre. Men hvad jeg vilde si, det var kun det, at hvis for eksempel avgjørelsen av denne sak skulde falde iformiddag, saa synes jeg det vilde være noget for stridt. Jeg tænkte, at hvis det kom til at ligge an paa den maate, maatte det tages under overveielse, om man ikke skulde

Møte for lukkede dører, Odelstinget 17. mars 1923

faa lov til at gjøre sig bekjendt med telegrammerne før den endelige votering. Det har været min mening.

Præsidenten: Debatten er hermed avsluttet. Præsidenten foreslaar, at forhandlingerne indtil videre ikke blir at offentliggjøre.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Protokollen blev derefter oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hævet kl. 12.00.